

Andeo u zvoniku

I.

Rodih se u gradiću na žalu morskoga kanala.

Pred njime more s jedrenjačama i parobrodima koji prolaze a da – ponajviše - i ne ulaze u pristanište; s one strane vode daleko ljubičasto kopno s dugom gorskom kosom; za gradićem krševit kraj, našaran zelenilom vinograda i maslinika.

Ne vidjeh ga od svoje pete ili šeste godine, ali ga se i sada sjećam.

Pamtim i koješta što sam u njemu doživio.

Nekoliko osamljenih, ali jasnih slika, nalik na svijetle trenutke mutna poluzaboravljena sna, niče iz mog pamćenja i leži na sivome moru zaboravi kao otočići obasjani suncem.

Vidim oleandre u dvorištu pokraj mora, pred starinskom kućom u kojoj sam se rodio, a dijete se u njemu igra.

Kupam se, još sitan kao crvić, na igalu "Vrila", dok me majka gleda s prozoraobliznje kuće i više ne znam da li ozbiljno ili od šale: Roni, Vlado! Roni!

Sjedim u nekoj ovećoj sobi, na klupici, uz drugu čeljad, i zanosim se igrom "marionetta" na maloj pozornici. Arlekin je obukao odijelo sa šarenim kockama, Pantaloni nosi na sebi bijel plašt. Kolombina ima dugu plavu kosu icrvene obraščice, a kad govori, uzdiše, stavljaajući ruku na srce. Ali je meni najdraži Frakanapa, čovuljak s krivim nogama i s glavurdom. On miče neprestano nogama, lupajući njima o pod kao kozle papcima. Ruga se zaljubljenom Kolombini i Pantalonu, zbija svakojake šale s plahovitim no glupim Arlekinom. A kad Frakanapa pripovijeda da mu je don probušen ali da je on to me jadu doskočio napravivši na donu i drugi otvor pa mu sada voda kroz jednu rupu ulazi ali kroz drugu odmah i odlazi, ja se tako glasno i od srca smijem da ljudi oko mene gledaju više u me no u Frakanapu.

A sjećam se i dviju kasnih večeri punih zvijezda ali ipak takvih da sam bio sav prožet zebnjom.

Jednog puta gledamo kako tamo daleko, preko kanala, nešto plamsa u tami. Vele da gori u velikom gradu lijepi, još novi teatar, i da će taj grdni požar zahvatiti možda čitav grad, progutati sve kuće. Vjetar duše, a nama se čak pričinja e je topao od vatre i da nam nosi vonj po dimu i po paljevini.

Druge smo večeri promatrali repaticu na vedrom noćnom nebu, baš iznad planine s one strane kanala. Ja sam mislio na zvijezdu što je vodila tri kralja k malome Isusu. Htio sam se veseliti repatici, ali su svi odrasli oko mene govorili o njoj kao o nečemu što nam naviješta jad i nevolju. Brodovi će nam donijeti kugu s Levanta; skakavci će idućeg proljeća poharati usjeve i vinograde pa će nastati glad; Rusija će dignuti vojsku na Turčina, i sedam će se careva zaratiti, i sve će se majke oviti u crninu. Ja slušam zapravo sve i ne razumijem, ali neki strah prodire u me. Držim se sve čvršće majčina skuta; molim je da pođemo kući iako me ne spopada san. A kad legnem i zaspim, kao da se repatica prometnula pred mojim očima u sablju s koje kapaju krupne krvave kapi.

Takve me uspomene vežu i sada s gradićem gdje sam se rodio. Sve su one nalik na bljeskove u sivoj noći. No ima i jedna koja, potpuna i jasna, sja i sada u mojem pamćenju. I njome hoću da otvorim ovo pričanje.

II.

Bilo je to kratko vrijeme prije no smo se preselili odanle u očev zavičaj.

Stanovali smo onda nedaleko crkve što je stajala na poljanici iznad place u sredini mjesta.

Ja sam često izlazio kradom iz kuće i šuljao se do samotna putića iznad poljanice da gledam zvonik, križ na njegovu vrhu i časovnik sa crnim kazaljka na gornjem dijelu zida. Kroz široke otvore, baš ispod krova, vidjela su se zvona koja su se katkad bliještala u zrakama sunca na zapadu.

Ništa nisam radije slušao do zvonjave tih zvona.

Poznavao sam odmah glas velikoga, srednjega i maloga ili - kako smo ih zvali - "Djeda", "Oca" i "Unuka". Vidio sam i konope što su micalji zvonima, pa i vjerovao da krupnim i teškim "Djedom" zvonu samo neki sijedi starac, "Ocem"čovjek crne brade, a "Unukom" koji dječak, možda mojih godina.

Jer ih nisam nikada vidio, ja sam o njima mnogo maštao. Oni ne mogu stanovati ni u crkvi ni u onome tornju bez prozora i bez dimnjaka. Dolaze odnekuda da obave svoj posao, pa da ih opet nestane. "Unuk" zvonu svake večeri poslije "Oca". Onaj mali dolazi dakle s bradatim čovjekom da zvone Zdravomariju. Ne boji se on ni kiše ni vjetra. Možda otac nosi malog sina na leđima ili u naručju, pa sve tako ide svojim redom, od dana u dan.

Sve me to zanimalo, a nijesam se tome više ni čudio jer mi se bar činilo da sam koješta već doznao.

Ali nešto počeo buditi u mene radoznalost; nešto o čemu prije nisam nikada mislio jer nisam na to ni pazio. Otkad dokad čuje se kucanje gore u zvoniku, a da se ni jedno od tih zvona ni najmanje ne miče.

- Kuc! Kuc! Kuc!

Kao da klatno udara jedan, ili dva, ili tri, pa čak i do dvanaest puta, po "Unuku". Zvono baš onoliko puta zvonko zveči a da se ni konop ni što drugo ni najmanje ne miče.

Stojim i čekam.

Vrijeme prolazi. Htio bih već otići, kad najednom: opet onaj glas.

- Kuc! Kuc! Silazim pred zvonik, sjedam ispred zatvorenih vrata. Unutra je sve tiho.

Ne čujem no žagor ljudi dolje na placi i živkanje vrabaca na crkvenom krovu.

Da se ne igram kamenčićima, ja bih, tako čekajući, i zaspao na onome pragu, kad najedanput, iznad moje glave:- Kuc! Kuc! Kuc!

Hitam natrag. Ali zvona opet sva nepomična.

I za prvi put u životu osjećam da ima i nešto što nam je u isto vrijeme i čudno i nekako nas plaši.

III.

Pada prvi mrak, a otac je opazio da sam istom stignuo doma.- Gdje si ti to bio? Marietta, pazi malo na tog skitalicu!- Tata, kako to da su vrata zvonika zatvorena; i nikoga u njemu nema, i zvona se ne miču a ipak zvonu?

On me s početka ne razumije.

- Kako to? Zvonu?

- Da. Kuc! Kuc!

- A, da. To ne zvonu. Ure. Ure biju na zvoniku.

- A što su te ure?

I on mi nešto govori o crnom krugu na gornjem dijelu zvonikova zida. O kazaljka ili crnim prstima koji se polagano miču. O minutama, o urama i četvrtima.

Ali ga ja ne razumijem.

- A tko ono udara zvečkom o "Unuka"?

- Nitko. Mehanizam. Batić. Vidiš ovako: Kuc! Kuc! po zvonu. Svakog idućeg sata po jedan udarac više. A onda 1, 2, 3, 4 udarca svakih 15 minuta. Jednog ćeš dana sve to bolje razumjeti. Ne misli sada na to.

No ja ne mogu da ne mislim. I da ne mislim na svoj način.

Od očeva tumačenja ostade mi samo to da neki čekić udara o malo zvono, o "Unuka", a u to i vjerujem.

A tko se to penje u onu visinu s čekićem u ruci? Tko bi to mogao ući kroz zatvorena vrata, penjati se po nekim stubama - ako ih zbilja i ima – u mračnom tijesnom zvoniku, sve do gore, do samog zvona koje visi ispod krova? Takvo što ne može uraditi ni starac, ni čovjek s crnom bradom, a još manje dječak.

A ja bih ih kroz one otvore jednom ipak vidio.- Mama, tko bi to mogao biti?-

Al' reče ti sinoć tata. Čekić. Mehanizam.

- Mehanizam. A tko je to?-

Pitaj oca. Ne muči me više time.

A ja idem na putić. Gledam. Čekam.

Lijepo je proljetno jutro. Rijetke su voćke još u cvatu po vrtovima. Gradić je tih jer su gotovo svi ljudi u vinogradima ili u pristaništu. Ne čujem drugo no cvrkut ptica sve naokolo i zvižduk parobroda tamo dolje na gatu. Okolo crkve sve mirno. Samo se lastavice užurbale oko vrha zvonika, a preko poljanice lete dva leptira tražeći cvijetak.

Ja gledam u nebo.

Oblačić lebdi visoko iznad zvonika. Sunce ga obasjava samo s jedne strane pasu mu rubovi kao od zlata. Mijenja se polagano. Postaje dulji; pruža se uvis; sve je više nalik na odrasla dječaka s bijelim krilima.

- Anđeo!

Gledam u nj. A on se spušta naniže, postajući manji i bjelji. Sunce mi udara u oči pa mi smeta gledanju. Ipak vidim da se spustio iza vrha zvonika pa ga ondje i nestalo.- Kuc! Kuc! Kuc! - odjeknulo je zvonko i veselo u proljetnom jutru, i jato je vrabaca pobjeglo s krova.

Ovog puta ona tri glasa odjeknuše duboko i u meni. Zakučalo mi nešto u prsima. Poslije čuđenja spopada me zanos i radost.

Trčim kući; banem pred majku.

- Mama! Sad znam! Vidio sam sve.

- Što to, sinko?

- Anđela! Silazi u zvonik, udara čekićem po "Unuku".

- Jesi li baš vidio kako udara?

- Nisam. Al' sam...-

Šuti. Okani se anđela i zvonika. Ne skitaj se okolo. Da mi se nisi više ni makao odavle!

Ali je majka preveć zaposlena da bi me mogla čuvati, a one njene riječi pobudiše u meni novu želju.

E, da. Valjalo bi ga vidjeti... ali izbliza. Gledati kako udara po zvonu. A kakav je? Jesu li mu vlasi kao plamen? A krila od pravog perja? A onaj njegov čekić je li baš od zlata?

IV.

I ja izlazim kradom i z kuće.

Neko vrijeme čekam mirno na putiću.

Sve je tiho i pusto.

Silazim na poljanicu; prilazim k vratima zvonika, a ona - gle! - pritivorena.

Stojim, neodlučan.

Čega bih se bojao? Ta to je anđeo, koga dobri bog šalje s neba na zemlju. Zar se ne molim svake večeri svome anđelu čuvaru?

I mene nije više strah.

Šuljam se u zvonik.

U njemu je tako mračno da bih htio odmah pobjeći.

Ali nešto svjetla pada odozgor i s okna na strani, pa već vidim kamene stube što se svijaju vodeći sve naviše. Penjem se hitro prema onoj svjetlosti ostavljajući za sobom tmicu. Sve je tiho; ne čujem no cvrkut lastavica, i to baš onda kada prolijeću pred otvorima na vrhu tornja.

Eto me već visoko, na podu od dasaka.

Tri debela konopa vise odozgo. E, sad vidim. Dovle se penju Starac, Sin i Dijete pa se laćaju konopa i potežu.

A vidim i zvona. Imadu široka okrugla usta sa klatnima što su nalik na debele jezike. Ona se sjaju na suncu, dok sam ja još uvijek u polumraku.

- Tik! Tak!... Tik! Tak!

To je ura. Kuca kao i ona u našoj jedaćoj sobi, na zidu, ali mnogo jače i muklije.

A što ću sada?

Čekam mirno dok On dođe. Čut ću šum njegovih krila, vidjeti kao neki plamen, ugledati ga iznad sebe. Sve će se u zvoniku zasjati. I on će me vidjeti. Spustiti se do mene. "Znaš, ja sam onaj mali koji ti se moli svake večeri".

- "Znam. Dobro si ti dijete. A što bi htio?"

- "Da vidim kako kucaš čekićem od zlata. Da i mama dozna što je i kako je. A i tata..." Onda će me on uzeti za ruku; dignuti me kao da sam kakvo pero ili slamčica. Naći ću se pred "Unukom".

"Drži!" reći će mi On i pružiti čekić. Ja ću ga zapitati: "Smijem li?" On će kimnuti glavom. Dignut ću onda ruku, udariti... Oh, veselja!

Gledao sam uvis, gotovo nestrpljivo ali sav sretan, kad se iznenada trgnuh, prožet strahom.

- Kuc! Kao da je zagrmjelo u onoj polutami. Odjeknuo je gvozden hrapav glas od kojega se meni pričinu da zadrhta čitav toranj.

- Kuc! Kuc! Htio bih zaplakati, ali je moj strah tako velik da se i toga bojim. Strah me je sići dolje, niz mračne stube, u tamu na dnu zvonika.

Lastavice opet cvrkuću. I sve se opet smiruje. Duskora je tiše no prije. I mojeje srce prestalo da onako lupa. Počinjem iznova misliti.

Niti sam vidio Njega, ni On mene.

Morao bih se popeti još naviše. Gore! Gdje su zvona i gdje sunce sija!

Tražim očima naokolo. Vidim, u sjeni, baš uza zid, neke drvene ljestve.

Razmaci su na njima nešto previsoki za moje noge, ali se držim čvrsto rukama; mučim se i napinjem; dižem se polagano.

Sad su mi zvona još bliža. U mraku sam, ali je preda mnom mnogo svjetlije.

Bojim se gledati poda se u ponor nad kojim kao da lebdim. Osjećam da neću dugo izdržati na strmim ljestvicama, pa dižem oči i šapćem:

- Anđele! Anđele!

Nešto crno i šutljivo proleti okolo mene; zapišti kao miš.

Uznemirio sam crne, malene životinje što se drže zida, iza mojih leđa. Opet suprhnule uz moju glavu; dotaknuše me nečim golim i hladnim.

Spopade me strah. Pružam nogu da siđem, ali kao da je razmak postao sada još veći pa ne mogu naći prečku.

- Mama! One gadne ptice lete oko mene

, a ja više ne mogu ni gore ni dolje. Plač me već guši. Ne znajući više šta bih, hvatam se jednom rukom konopa koji visi baš ispred mene, pa drmam i potežem.

A zvono zazvoni.

Glas mu bruji u zvoniku; pričinja mi se i prejak, ali je tako zvonak - a meni i poznat - da mi je odmah nešto lakše.

- Don, don, don - glasa se "Unuk", a meni je kao da mi veli: "Samo ti tako vuci i poteži, pa ću ti ja već pomoći! Dok ja zvonim, ne može ti nitko ništa."

- Ali ni to mnogo ne potraje. Konop mi se najedanput ote iz ruku, i zvonjava prestade.

Neki je čovjek stajao poda mnom, na podiću od dasaka, držao u ruci donji kraj konopa i gledao u me.-
Tko si ti? Što tu radiš? Odmah dolje!

Ja udarih u plač.

On se pope na ljestve, skinu me dolje. Stade me koriti i ispitivati. Ja sam samo grcao.

Onda me on dignu u naručaj i ponese napolje.

Uze me za ruku. Povede me preko poljanice u jednu od najbližih kuća.

V.

U prizemnoj sobi sjedio je za stolom stari župnik s naočarima na nosu i čitao iz debele knjižice s crnim koricama i s pozlaćenim rubovima.

- Što je bilo, zvonaru?

- upita on gledajući u me.

- Pa eto vidite! Dok sam radio u crkvi, ušuljao se u toranj, popeo se na ljestve i dočepao se konopa malog zvona. Da pade, ubi se.

A čije je to dijete?

- Ja ga pitam, al' ono samo plače. A i našao sam ga prestrašena. Možda od šišmiša.

Župnik me uze k sebi; namjesti me između svojih koljena; pogladi po glavi.

- Umiri se, mali. Ne plači. Gle ove knjige. Sva je zlatna. Pogledaj malo i sličice. Tako! Evo još jedna. Bit će tvoja.

Hoćeš li?

- Hoću.

Onda župnik dignu glas.

- Katina, dođite amo!

Uđe starija žena, čisteći krpicom veliku žlicu.

- Znate li vi ovo dijete?

- Kako ga ne bih znala? Ta krstili ste ga baš vi, Don Rocco, bit će možda pet godina.

- E, kad bih ja pamtio svu djecu što ih krstim! - nasmija se on.-

To vam je šjor-Pijerov sin.- Vlado!

I župnik me posadi na svoja koljena.

- A što si ti, sinko, tražio u zvoniku?

Ja sam baš promatrao sličicu nekog anđela s velikim krilima i s plamenim mačem u ruci. Oči su mi bile još pune suza i još sam pokatkad grcao, ali mi jena srcu bilo već lakše. Osjećao sam se sasvim dobro na župnikovim koljenima.

- Anđela - rekoh ja.

- Kakva anđela?

- Onoga koji silazi s neba sa zlatnim čekićem i kuca njime po "Unuku".

Zvonar i žena udariše u smijeh i navališe na me pitanjima. Ali samo župniku uspije da dozna sve od mene.

- Pa kažite mu od čega to kucanje. Imate novu budilicu sa zvončetom i s čekićem. Mali će možda razumjeti. Da je donesem? - reče žena župniku.

- Ne! - odgovori joj on.

Onda mi reče:

- A jesi li ga i vidio?-

Jesam. Jedanput samo. Izdaleka. Kad je silazio u zvonik. A zašto on dolazi? I zašto kuca?

- Da javi ljudima što im je raditi preko čitavog dana.

- Kako to?

- Eto, sad će doskora podne. On će doći i udariti dvanaest puta zlatnim čekićem o zvonce. I ljudi će znati da je objed gotov. Vratit će se s polja i s pristaništa u kuću. Otac, majka i djeca stajat će oko stola. I pomoliti se bogu. I objedovati.- Jest. Tako i mi molimo. Svaki dan.

- A znaš li kako je predveče?

- E, sad znam. Onda on opet kuca. Pa večeramo i idemo spavati.

- Vidiš, dijete, zato On dolazi. I kuca. I sve ide kako dobri bog hoće.

- A zašto zvone ona druga zvona: ujutro, u podne, predveče?

- Jer anđeo dolazi i kuca. A ovaj naš zvonar čuje, pa trči i zvoni da zvono javi nadaleko i naširoko što nam je učiniti u taj čas.

- Tako je! To ću ja reći i tati i mami. Sad će vidjeti da imam ja pravo. Nema ništa bez božjih anđela! A stari se župnik sav raznježi.

Dade mi sve sličice što ih je mogao naći, a ona mi žena natrpa nečim džepiće.

- A sada da ga povedem kući? - upita zvonar.- Ne! Idem ja sam! - odgovori župnik.

I mi iziđosmo.

- Što je to, velečasni, opet uradio? - zapita moja majka netom nas ugleda.

A kad joj on reče što je sve bilo, ona se stade tužiti.

- Čudno vam je to dijete. Sve hoće da vidi i da dozna. I ne igra se bezbrižno kao druga djeca. Sve se bojim da će jednom zastraniti.

Vele, da baš takova djeca udare kasnije kojekakvim stranputicama.

A župnik njoj:

- Ne bojte se za nj, gospođo. Ma i što se s njim desilo, on će uvijek biti jedan od onih koji vjeruju u boga i u njegove anđele.